

RUILA PÕHIKOO

KULLAPA TALU LUGU

Uurimistöö

Elina Lang

Juhendaja: Rita Pöör

Ruila 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. EESTI TALUDE SUNDVÕÕRANDAMINE 1940.-1950. AASTATEL	4
2. KULLAPA TALU VARASEMATEST OMANIKEST	6
3. ENE-LII OTT'I VANEMATEST JA KULLAPA TALUKOHAST E-L OTT'I MÄLESTUSTE PÕHJAL	7
4. LÜHIÜLEVAADE ENE-LII OTT'I ELUST	10
KOKKUVÕTE	11
KASUTATUD KIRJANDUS.....	12
LISAD	13

SISSEJUHATUS

Olen alati olnud huvitatud oma kodukoha ajaloost. Ma valisin Kullapa talu ajaloo uurimise seetõttu, et saada oma kodukoha ajaloost veidi rohkem teada. Minu elukoht asub endise Kullapa talu maade peal ning seetõttu tunnen isiklikku sidet selle paigaga.

Töö tugineb Kullapa talu omaniku meenutustele päraststõjaaegsetest aastatest.

Talu omanik Ene-Lii Ott meenutab tihti, kuidas elu Kullapa talus varasemal ajal oli. Tunnen teda juba aastaid ning mulle on alati meeldinud kuulata endisaegseid mälestusi sellest talust ja keerukatest aegadest II maailmasõja järgses Eestis.

Loovtöö eesmärkideks oli viia kurssi end ajalootausta osas ning anda ülevaade Kullapa talu käekäigust 1953. aastast tänaseni.

Uurimismeetodiks valisin info hankimisel Ene-Lii Otti intervjuerimise. Ma lindistasin (vt Lisa 11) ning seejärel kirjutasin intervjuust kokkuvõtte (vt Lisa 10), pildialbumitest (Ene-Lii Ott'i erakogu) jäädvustasin fotod. Tutvusin vastavat aega käsitleva ajaloolase materjaliga (Tannberg, Tõnu jt. 2005. Eesti ajalugu VI. Tartu: Ilmamaa).

1. EESTI TALUDE SUNDVÕÖRANDAMINE 1940.-1950. AASTATEL

Põllumajanduses viidi Nõukogude Eestis paar aastat enne üldist kolhooside loomist läbi 1940. aastal alustatud maareform – see tähendab: anti suuremate talude arvelt maad väiketaludele ja maatameestele.

Perekondadelt, kust oli mobiliseeritud mehi Saksa sõjaväkke või kohalikku Omavalitsusse, võõrandati lisaks maale ka enamus muust varast ning loomadest.

Maareform halvendas maal nii sotsiaalseid kui majanduslikke olusid, samuti inimestevahelisi suhteid. Maade tasuta ümberjagamine süvendas inimestevahelisi pingeid. Uusmaasaajate taludest ei kujunenud elujõulisi talusid ning maa võõrandamisega muudeti sageli elujõuetuks ka seni heas korras olnud talud.

1953. aastaks oli põllumajandus väga kehvast olukorras. Kolhoosikorra tingimustes oli tõsisemaid probleeme maa harimisega: ei jätkunud tehnikat, et kolhooside põlde õigel ajal üles künda, samas nõuti teenuste eest ülikõrget hinda. Igal aastal pidid kolhoosid kohustuslikus korras andma riiginormina ära enamiku põllusaagist ja loomapidamissaadustest. (Tannberg, 2005:282, 284)

Lisaks maade sundvõõrandamisele oli taludega veel muid probleeme: talunike õlul lasusid mitmesugused riiklikud koormised ja kohustused, kuid esmatähtis oli kohustus riigile müüa põllumajandussaadusi. Minimaalse tasu eest tuli anda riigile kindlaksmääratud normi ulatuses põllumajandussaadusi: teravilja, kartulit, liha, mune jne. Suuremate talude koormatus nende normide täitmisel oli rangem väiketalude omast. (Tannberg, 2005:283)

Okupatsioonivõim lootis kõige sellega nõrgestada vastupanuliikumist ja sillutada teed ühismajandite loomisele. (Tannberg, 2005:283)

Need, kes olid natuke paremale järjele jõudnud, emigreerusid ning nende maad ja metsad riigistati. Igale perele jäi ainult 0,6 hektarit maad, kuhu võis kartuleid maha panna, aiamaa rajada ja loomadele vilja kasvatada (Ene-Lii Ott'i mälestused, 2019).

Suuremad taluhooned talumajapidamiste abihooned võeti valitsuse poolt ära ning need läksid kolhooside käsutusse. Majadesse ja taludesse pandi kolhoositöölised sisse elama. Inimestele maksti vähe (Ene-Lii Ott'i mälestused, 2019).

2. KULLAPA TALU VARASEMATEST OMANIKEST

Terves Eestis baltisaksa mõisnikud lahkusid Eestist enne Vene Nõukogude vägede sissemarssimist. Sarnane olukord oli ka Lääne-Harjumaal: Laitse mõisnik, Ruila mõisnik, Jaanika mõisnik repatrieerusid ning maad jaotati eestlastele, sellega tekkisidki uued taluomanikud (Ene-Lii Ott'i mälestused, 2019).

Laitse piirkonna suuremad talud olid olnud Lagemaa, Aaviku ja Kullapa (vt Lisa 9, tähistatud punasega). Ülejäänud talud oli renditalud ning Vabadussõja veteranidele teenete eest antud maad koos hoonestusega (Ene-Lii Ott'i mälestused, 2019).

Eesti talude sundvõõrandamine mõjutas ka Kullapa talu ja selle piirkonda üldisemalt.

Laitse suuremate talude Lagemaa ja Aaviku, omanikud asusid välismaale elama (vt Lisa 9, tähistatud punasega). Kullapa talu omanik, kes oli endine pankur, elas enamasti linnas. Kullapal elas alaliselt tema naine (Ene-Lii Ott'i mälestused, 2019).

1939. aastal Kullapa talu läks põlema pottsepa süü läbi. Vana maja vundamenti on praeguseni veidi näha. Maja ehitati endise taluhoone vahetusse lähedusse. Kullapale elama asunud töölised ehitasid peale põlengut ajutiseks elamiseks kuuri (vt Lisa 8), kus oli võimalik elada uue maja valmimiseni. Uus maja jäi pooleli, sest Vene väed tulid 1940. aastal sisse ning suure talukoha omanikud Kullapa omanikud küüditati Siberisse ning talu läks kolhoosi omandusse. Kolhoosikorra nõudmisel majutati tallu kolhoositöölisi. Kuna vanu omanikke enam polnud, siis tallu (vt Lisa 2) jäid pere endine teenijanna Kristiine (surnud 1957.a.) ja kolhoositööliline Liine (perekonnanimesid Ene-Lii Ott ei mäleta). Nimetatud isikud polnud ametlikult sisse kirjutatud Kullapa tallu.

Endine Kullapa talu perenaine suri Siberis.

Sõjajärgsel ajal hakati majja uusi ahje ehitama ning elektrit sisse panema. Uus maja ehitati moodsa projekti järgi (Ene-Lii Ott'i mälestused, 2019).

3. ENE-LII OTT'I VANEMATEST JA KULLAPA TALUKOHAST E-L OTT'I MÄLESTUSTE PÕHJAL

Ene-Lii Ott (sünd Simovart), sündinud 15.06.1944. a.

Isa Jüri Simovart (päripäri Kalaojalt), sündinud 24.02.1900. a.

Ema Liina Simovart (neiupõlvenimi Liina Viidik, päripäri Mäatselt), sündinud 27.02.1908. a.

Vend Jüri Simovart, sündinud 09.06.1941. a.

Isa Jüri elas Kalaojal (vt Lisa 9, tähistatud punasega) ja esimese Eesti Vabariigi ajal hakkas ehitama maja Palule (asukoht 5 km Kullapalt). Isa Jüri Simovart oli esimese Eesti ajal vallavalitsuses vallavanem ja kartis seetõttu Siberisse saatmist. Ta sai stressi tõttu infarkti ning suri.

Ene-Lii Ott'i isa, Jüri Simovart, ja ema, Liina Simovart, abiellusid 1939. aastal ning asusid 1953. aastal Kullapale elama. Kullapa talu osteti kolhoosilt odavalt ära ning pere asus kohe hoonet renoveerima. Sel ajal kuulus Kullapa Nissi valla territooriumi koosseisu.

Kolhoosi algusaastatel Ene-Lii emal tööd ei olnud, peres oli kaks last. Ene-Lii tädid ja onud elasid Laitses, üks tädidest töötas ning elas Aavikul. Seal oli suur lehmafarm, nagu ka Kullapa talul olid alles suured laudad. Aavikul polnud kuhugi vasikaid panna ning seetõttu taheti teha Kullapa laut korda, vasikad siia tuua ja ema tööle võtta. Ema hakkas vasikatalitajana tööle. Aaviku lauta jäeti lehmad ja lehmvasikad toodi kõik Kullapa tallu.

Ene oma perega kolis Kullapa tallu 1953. aastal. Muudest üürilistest vabaneti 1956. aastaks.

Käesoleval ajal Kullapa talu (vt Lisa 4) vana lauta ei ole enam. Talu kõrval on praegu kuur (vt Lisa 8), mis ehitati ehitajatele abihooneks kohe peale maja põlengut. Hiljem peeti seal loomi, aga pärast suvilarajoonide ehitamist polnud loomadele eriti süüa võtta ning seetõttu Ene ema pidi loomapidamisest loobuma.

Igal kolhoosis töötaval inimesel võis olla üks lehm, üks siga ja lambad. Hobuseid ei tohtinud olla. Enel oli isa sünnikodus Palu talus üks hobune, kuid Kullapal ei tohtinud sedagi olla. Kui Ene oli laps, siis pidi ta karjas käima oma talu loomadega.

Erinevate elanike ja nende vajaduste tõttu oli ehitatud Kullapa ruume mitmeid kordi ümber. Elutoas oli vahesein, mis jaotas suure elutoa pooleks. Elutoa üks pool oli pererahva elutuba, teine pool kuulus eelmise omaniku teenijannale ning väikeses kõrvaltoas elas kolhoosnik üürnikuna. Ene elas oma magamistoas (tema magamistuba asub siiani samas ruumis, vt Lisa 1, tähistatud punasega). Pärast üürnike lahkumist lammutas Ene pere vaheseina ära.

Suvilad tekkisid Kullapale ja suures osas mujale Laitsesse alles siis, kui Eestis oli 1967. aastal suur torm olnud, mis paljusid puid langetas. Omanike puuduse tõttu põllud ja metsad hävinesid, kolhoos ei suutnud neid hooldada ja andis Tallinna asutustele võimaluse siia piirkonda suvilarajoonid teha. Riik võttis suurematelt taludelt põllumaad ja metsa ära.

Kõik ühistud olid mingi kindla suurema asutuse omad. Ladaaed kuulus mõnda aega tagasi Vene sõjatehasele. Indastel olid eestlased, seal tegeleti ehitusega.

1967. aastal hävines ka Kullapa talu omanduses olev mets. Talule kuuluv mets paiknes Indaste taga, mis on praegune suvilapiirkond ning mets ulatus Pajutaguseni. Praegune Ladaaia ühistu maa-ala kuulus samuti Kullapa talule. Paljud ümberkaudsed talud kuulusid Ene-Lii Otti perele, sest emal oli palju õdesid-vendi, kes elasid lähikonnas.

Ene käis algul Nissi koolis ja ühe aasta käis Laitse algkoolis. Ta lõpetas Ruila mittetäieliku põhikooli ning sealt läks edasi õppima Keila keskkooli. Õpingute ajal elas internaadis, hiljem sai Keilasse korteri. Pärast õpinguid töötas mõned aastad Tallinnas. Peale abiellumist ja esimese lapse sündi töötas Nõmmel lasteaia õpetajana kuni pensionile jäämiseni.

Ajavahemikus 1960-1980 elas Ene-Lii ema Kullapa talus (vt Lisa 3). Ema viimastel eluaastatel viis tütar ta talveks linna, kevadel ja suvel viibis ema talus. Iga nädalavahetus tuli Ene tallu ja toimetas. Seega oli Kullapa perele rohkem suvila eest.

Sel perioodil Kullapa tallu murti ühe korra sisse. See juhtus siis, kui Ene oli linnas ja talu seisis talvel tühjana. Sissemurdjad olid Ladaaia ühistus olevast sõjaväetehasest. Varastati põhiliselt veini ja toiduaineid.

Talu hoovis (vt Lisa 7) on palju õunapuid. Mõned puud on möödunud sajandi algusest – valdavalt vanad Eesti sordid: ‘Antonovka’, ‘Valge klaar’, ‘Suislepp’.

Praegusel ajal Ene lapselaps kasutab hobuste kasvatamisel vanast hoonestusest pärit abihooneid, mistõttu võib öelda, et lapselaps on võtnud Kullapa talu juhtimise nõ enda kätte. Kui vanasti ei tohtinud Enel hobuseid Kullapa talus olla, siis nüüd on tal kokku kaks kassi, üks koer ja kolm hobust.

4. LÜHIÜLEVAADE ENE-LII OTT'I ELUST

Ene abikaasa oli Käsper Ott (sündis 24.07.1942, suri 26.03.2016). Nad abiellusid 1967. aasta märtsis. Nad elasid koos Mustamäel. Algul elasid mõlemad Käsperi vanaema ja vanaisa kodus, mis oli natsionaliseeritud, mõne aja pärast said nad koos ühetoalise korteri. Hiljem said Laagrisse kolmetoalise korteri, kuid nad tulid linnast ära, et Kullapal elada.

Kuna Käsper töötas ehituses, siis hakkas ta Kullapa talu soojustama ja renoveerima. Käsperi abiga istutati hoovile puud ja tehti aiad. Käsper oli suhkruhaige ja väsis ruttu, kuid ta tegi väga palju tööd Kullapa talus ära. Ene hoolis Käsperist väga palju. Käsper oli suhkruhaige ning Ene üritas Käsperi tervist säästa nii palju, kui tal võimalik oli.

Ene ja Käsperi (vt Lisa 5 ja 6) elu oli väga huvitav: teatris polnud ühtegi etendust, mida nad poleks näinud. Nad käisid restoranides, teatris, kontsertidel – nad olid aktiivsed, kultuursed ja seltskondlikud inimesed. Neil mõlemal oli huvi raamatute vastu.

Räägitakse, et tol ajal oli halb elu, kuid Ene räägib, et ta elu oli väga vaheldusrikas ja huvitav ning ta suutis alati elu nautida.

Nad käisid koos ka reisidel. Nad on läbi käinud paljud Euroopa riigid, sh: Itaalia, Inglismaa, Saksamaa, Poola, Prantsusmaa, Holland, Šveits, Venemaa (Moskva, Leningrad jt), Ungari, Rumeenia.

Enel ja Käsperil on kolm tütart. Tütred ja lapselapsed on väga edukad.

Ene kirjutas juba noorena palju luuletusi ning viimasel ajal on hakanud jälle luuletama. Ene kirjutas noorena Leelo Tungla luuletusi ümber, sest nad olid sõbrannad ja Leelo alati kiitis Ene käekirja ning soovis, et Ene kirjutaks ta luuletused ümber.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö põhineb Ene-Lii Otti intervjuul, mis toimus 1. märtsil 2019.a, majaomaniku erakogu albumite vaatlemisel ja vastava ajaloolise materjaliga tutvumisel. Loovtöös on kirja pandud Ene-Lii Ott-i isiklikud mälestused ja ülevaatlikult Eesti eluolu 1950. aastatel.

Loovtöö eesmärgiks oli lähemalt teada saada Kullapa talu elanikest ja talumaadesse puutuvast. Eesmärk sai täidetud: sain teada palju huvitavat sellest, mis varasematel aastatel toimus ning milline elu Kullapa talu ümbruses oli.

Töö käigust sain teada, et elu oli võrreldes praeguse ajaga oluliselt raskem. Maareform oli talu- ja maaomanike vastu ebaõiglane - talusid ja maid sundvõõrandati ja kohustused riigi ees olid väga suured, kuid sellegi poolest suutis Ene raskuste kõrvalt oma elust rõõmu tunda.

Uurimistöö kujunes oodatust raskemaks, kuna mõned aastad tagasi sai Ene insuldi ja tema mälu on selle all kannatanud. Tema juttu oli raske panna kronoloogilisse järjekorda. Ene-Lii Ott'i jutus mainitud talud ei olnud kõik aerofotolt leitavad.

Ma jäin tööga rahule. Enet oli huvitav kuulata ning talle meeldib oma mälestusi jagada.

Ene meenutab, et tal polnud nii palju raskusi, kui vaesemast perest pärit inimesel. Tööd kirjutades hakkas huvitama: kui paljudel elu oli raskem või kergem kui Enel?

Ettepanekud edasiseks uurimistööks: uurida erinevaid arhiive (Saue valla arhiiv), kust võib saada täpsemaid andmeid talumaade algsete piiride kohta.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ott, Ene-Lii intervjuu (1.03.2019), helifail Lisas mälupulgal.

Tannberg, Tõnu jt. 2005. Eesti ajalugu VI. Tartu: Ilmamaa.

LISAD

Lisa 1

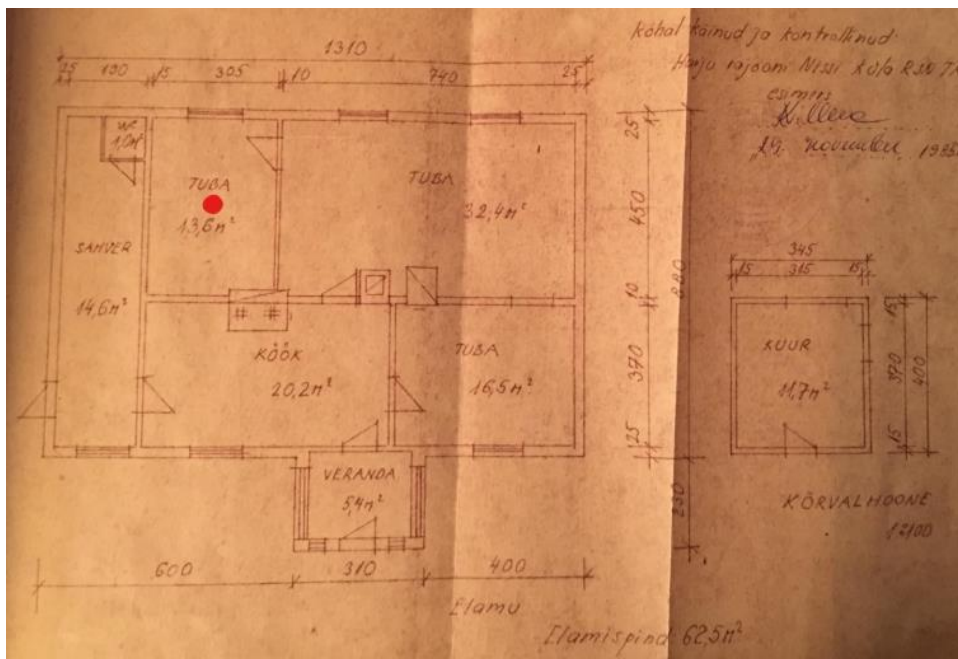

Foto 1. Maja plaan 1985. aastast (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 2

Foto 2. Kullapa talu 1950. a lõpus (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 3

Foto 3. Kullapa talu 1970. aastatel (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 4

Foto 4. Kullapa talu 2011. aastal (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 5

Foto 5. Ene ja Käsper, 1967. aastal (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 6

Foto 6. Ene ja Käsper 2011. aastal (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 7

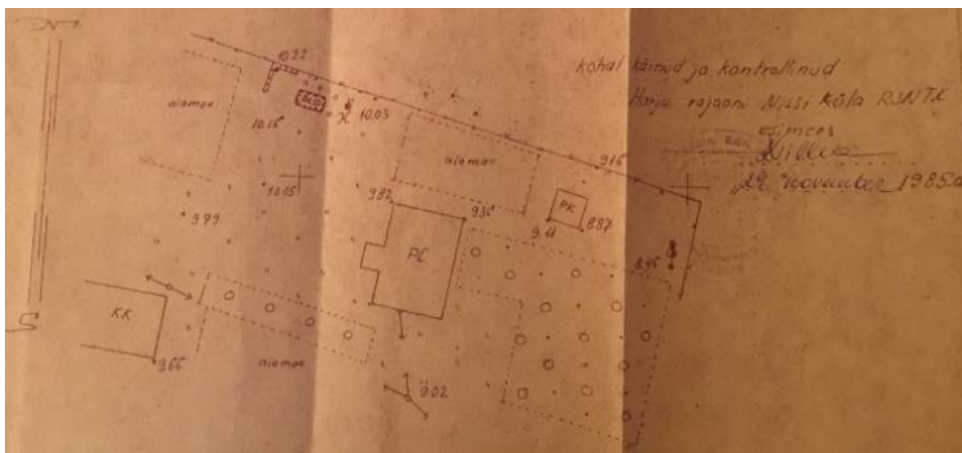

Foto 7. Kinnistu plaan 1985. aastast (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 8

Foto 8. Kuur, ehitatud vanade tööliste poolt 1930. lõpus (Ene-Lii Ott'i erakogu)

Lisa 9

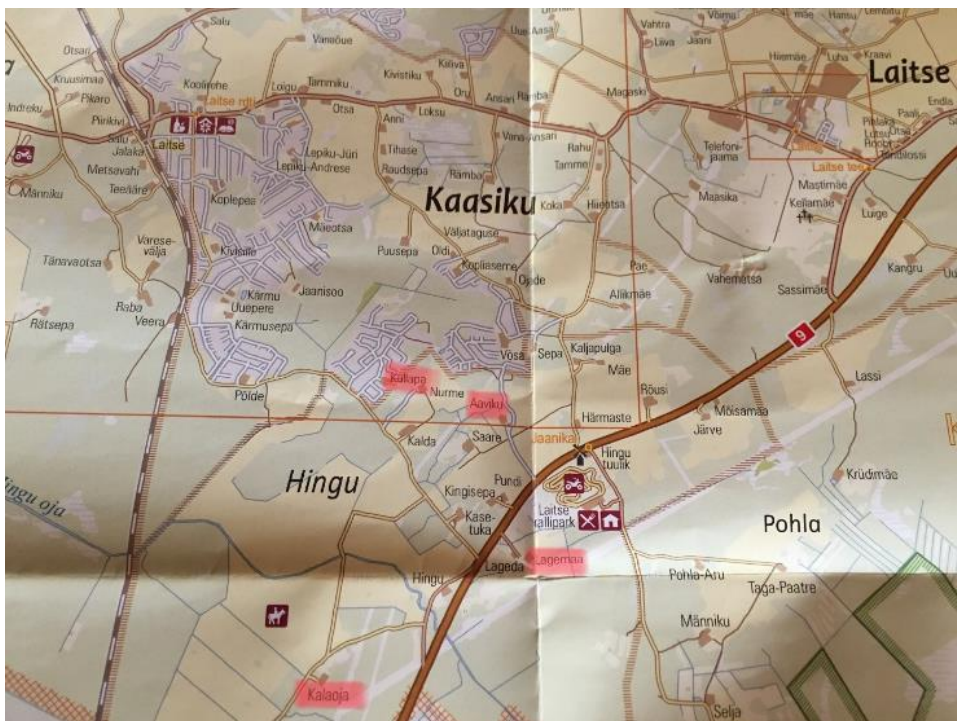

Foto 9. Tekstis mainitud talud (Kernu vald ja aianduspiirkonnad, aluskaart: Maa-amet)

Lisa 10

Intervjuu kokkuvõte

Ene-Lii Ott (Ene Simovart), sündinud 15.06.1944. Ene pere ostis Kullapa talu kolhoosilt odavalt ära. Kullapa talu oli algul Nissi valla all.

Nõukogude maareform mõjutas Kullapa talu juba neljakümnenendatel aastatel. Selle talu elanikud läksid kõik Eestist ära, nad olid pankurid. Kui Ene ja ta pere sinna kolis, siis oli ainult eelmise omaniku teenijanna selles talus. Ene ema elas enne abiellumist kõrvaltalus, Määtsel. Isa (Simovart Jüri) elas Kalaojal ja esimese Eesti Vabariigi ajal hakkas ehitama maja Palus. Isa oli esimese Eesti ajal vallavalitsuse vallavanem ja kartis Siberisse saatmist. Sai infarkti ning suri ära. Tööd ei olnud, emal oli kaks last. Ema pere elas Laitses ja õde töötas, oli Aavikul. Seal oli suur lehmafarm, samuti Kullapa talul olid suured laudad. Aavikul polnud kuskil vasikaid panna. Taheti teha Kullapa laut korda, vasikad siia tuua ja õde siia tööle võtta. Siis kolisid 1953. aastal kõik Kullapa tallu. Ema hakkas vasikaid talitama. Aavikul olid lehmad ja lehmavasikad toodi Kullapa tallu.

Need, kes olid natuke edasi jõudnud, põgenesid kogu aeg ära ja kõik maad ja metsad riigistati. Igale perele jäi ainult 0,6 hektarit kuhu võis kartuleid maha panna, natuke aiamaad teha ja loomadele vilja kasvatada. (Kullapa talu 0,6 oli täpselt siin, kus minu maja.)

Suvilad tekkisid alles siis, kui Eestis oli suur torm. Põllud ja metsad hävinesid, kolhoos ei suutnud neid korrastada. Talu mets hävines. Kullapa talu mets oli Indaste taga olev praegune suvilarajoon. Ladaaia ühistu oli Kullapa talu oma. Kullapa talu mets läks Pajutaguseni välja. Pajutaguse kõrval olevad metsad olid Ene ema talu metsad. Paljud talud on nende pere omad, sest emal oli palju õdesid-vendi.

Igal kolhoosis töötaval inimesel võis olla lehm, siga ja lambad. Kui Ene oli laps, siis pidi ta karjas käima loomadega.

Pottsepp tegi tule, uus maja põles maha. Vana maja vundamenti on veel veidi näha. 1939. aastal hakkasid vanad omanikud ehitama (väiksem maja kui eelmine), aga siis tulid venelased

sisse ja omanikud pidid ära minema, sest nad oleks Siberisse saadetud. Põgenesid välismaale. Kui Ene kolis Kullapasse, siis hakkasid nad talumaja remontima. (Ene mees renoveeris maja selliseks, nagu see praegu on.) Elutoas oli vahesein (töötajatel olid toad) ja teenijanna elas ühes toas. Teine tööline elas elutoas, Ene elas oma praeguses magamistoas. Tööline läks linna elama. Ene pere lammutas vaheseina ära. Vana maja oli ehitatud moodsa projekti järgi. Vanad omanikud elasid üldse teises kohas, Kullapa talu oli ainult tööliste jaoks. Hiljem jäigi maja tühjaks (kui omanikud läksid välismaale), olid ainult töölised.

Mõisnikud läksid ära (Laitse mõis, Ruila mõis, Jaanika mõis) ja maad jaotati eestlastele ja sellega tekkisidki omad talud. Kalaoja kuulus Jaanika mõisale. Lagemaa, (H)Aaviku kui ka Kullapa omanikud läksid kõik välismaale.

Kullapa talu vanat lauta ei ole enam.

Ene pere jäi tallu täiesti üksinda umbes 1956/57.

Ene käis algul Nissi koolis, ühe aasta käis Laitse algkoolis, lõpetas Ruila põhikooli. Sealt läks Keila keskkooli (oli internaadis, sai Keilasse korteri ka) ja peale seda läks linna tööle. Paar aastat töötas. Kui abiellus ja laps tuli, siis ta töötas lasteaija õpetajana pensionini, Nõmmel. Sel ajal elas ema Kullapa talus. Ema viimastel aastatel (umbes kaheksakümnendad) viis Ene ta talveks linna, kevadel ja suvel oli ema talus. Iga nädalavahetus tuli Ene siia ja toimetas.

Talu kõrval on praegu kuur, mis ehitati ehitajale abimajaks peale maja põlengut. Varem olid seal loomad.

Ladaaed kuulus vanal ajal mingile vene sõjatehasele. Indastel olid eestlased, ehitusega tegeleti seal.

Lisa 11

Lindistatud intervjuu

https://drive.google.com/open?id=1qPOJgnLZrngG0n_VxkISiyTw6IJI2bGU